

სოციოლოგია როგორც მეცნიერება, სოციოლოგიის საგანი

(მოკლე ვარიანტი)

1. სოციოლოგია როგორც მეცნიერება.
2. სოციოლოგიური მიდგომები.
3. მიკრო და მაკრო სოციოლოგიური თეორიები.
4. თეორიული დილემები:
 - ა. სტრუქტურა და აქტორი;
 - ბ. კონფლიქტი და კონსენსუსი;
 - ბ. სამყაროს განვითარების მოდელები;
 - ღ. გენდერული დილემა.
5. სოციოლოგია და სხვა სოციალური მეცნიერებები

1. სოციოლოგია როგორც მეცნიერება.

სოციოლოგია, მარტივად რომ ვთქვათ, ადამიანის შესწავლის ერთ – ერთი საშუალებაა.

სოციოლოგები ცდილობენ გაიგონ რატომ იქცევიან ადამიანები გარკვეული სახით, რატომ ქმნიან ჯგუფებს, მიდიან ომში, თაყვანს სცემენ რამეს, ქორწინდებიან, ხმას აძლევენ, ე.ი. ყველაფერი რასაც ადგილი აქვს ადამიანებთან, როდესაც ისინი ერთმანეთთან ურთიერთობენ. მოკლედ, სოციოლოგია შეიძლება განისაზღვროს, როგორც საზოგადოებისა და სოციალური ურთიერთობების მეცნიერული შესწავლა. (ნ. სმელზერი)

სოციოლოგია – ესაა ადამიანის საზოგადოებრივი ცხოვრების, ჯგუფებისა და საზოგადოების შესწავლა.

ეს მშვენიერი გამაოგნებელი საქმიანობაა, რომლის საგანია ადამიანების, როგორც სოციალური არსებების ქცევების კვლევა. სოციოლოგიის სამოქმედო არე უკიდურესად ფართოა, დაწყებული ქუჩაში ადამიანთა შემთხვევითი შეტაკებებიდან და დამთავრებული გლობალური სოციალური პროცესების გამოკვლევებით. ზოგიერთი მაგალითი მოგცემს პირველ წარმოდგენებს მისი ბუნებისა და მიზნების შესახებ. (ე. გიდენსი)

საზოგადოება მიკროსკოპის ქვეშ

ჩვეულებრივ, გარე სამყაროს ჩვენ ვყოფთ „ფაქტების“ სამ განსხვავებულ ჯგუფად:

- არსებობს ბიოლოგიური ფაქტები: სუნთქვა, კვება, ძილი და ა.შ.
- არსებობს ფსიქოლოგიური ფაქტები, მაგალითად, სასიყვარულო ემოციები, სიძულვილი, ან, ვთქვათ აღქმა, ფერწერული ნაშრომის ჭვრეტით მიღებული სიამოვნება.

- არსებობს სოციოლოგიური ფაქტები, დაკავშირებული საზოგადოებასთან და სოციალურ ურთიერთობებთან.. ჩვენ ვილაცასთან ვმეგობრობთ, გვყავს თანამშრომლები, ვირიცხებით გარკვეულ ჯგუფებში.

განიხილოთ ქცევის მარტივი მაგალითი: ქალბატონი ყიდულობს ოთხ ბილეთს ჰავაის კუნძულებზე გადასაფრენად, სადაც ის და მისი ოჯახი გაატარებს ორკვირიან შვებულებას.

- **ფსიქოლოგმა** მოისურვა გაეგო, თუ ამ ქალბატონმა რატომ აირჩია მაიკდამინც ჰავაის კუნძულები.
- **ეკონომისტი** ბილეთების შეძენას განიხილავდა იმ კუთხით, თუ როგორ შეეძლო ამ ქალბატონს სხვაგვარად დაეხარჯა თავისი ფული.
- **სოციოლოგი** აღნიშნავდა, რომ სამი სხვა მგზავრი არის ამ ქალბატონის მეუღლე და შვილები; მას დაეხმებოდა კითხვა, როგორ შეეძლოთ მათ გავლენა მის

2. სოციოლოგიური მიდგომები

პირველია **დემოგრაფიული მიდგომა**. სიტყვა „დემოგრაფია“ ბერძნული სიტყვა „დემოს“-ისასგან მოდის რაც „ხალხს“ ნიშნავს („დემოკრატია“ – იგივე ფუძე აქვს). დემოგრაფია – მოსახლეობის შესწავლაა, განსაკუთრებით შობადობის, სიკვდილიანობის, მიგრაციის და ადამიანების მასთან დაკავშირებული საქმიანობის. მაგალითად, მესამე სამყაროს ერების დემოგრაფიული ანალიზი მოგვცემდა მათი ეკონომიკური ჩამორჩენილობის მიზეზის ახსნას, რომ ისინი იძულებული არიან საშუალებების დიდი ნაწილი დახარჯონ სწრაფად მზარდი მოსახლეობის გამოკვებაზე

მეორე **მიდგომა ფსიქოლოგიურია**. ადამიანის ქცევას ის აგვიხსნის ადამიანის, როგორც პიროვნებისადმი მისი მნიშვნელობის თვალსაზრისით. შეისწავლება მოტივები, აზრები, ჩვევები, სოციალური განწყობა, ადამიანის შეხედულება საკუთარ თავზე. ასეთი მიდგომა ახასიათებს ფსიქოლოგიას, მაგრამ ის ასევე დამკვიდრდა სოციოლოგიაში. სოციალური ფსიქოლოგები მრავალპრობლემებს შეისწავლიან, მათ შორის ისეთებს, როგორებიცაა თუ როგორ ყალიბდება სოციალური განწყობა, სოციალიზაციის პროცესში საზოგადოებისა და პიროვნების ურთიერთობა, პანიკასა და რეულობების სიტუაციებში განწყობის ფორმირება და გავრცელება

კოლექტივისტური მიდგომა გამოიყენება, როდესაც ჩვენ ვსწავლობთ ორ ან მეტ ადამიანს, რომლებიც ქმნიან ჯგუფებს ან ორგანიზაციებს. როდესაც სოციოლოგი შეისწავლის ისეთ პირველად ჯგუფებს, როგორიცაა ოჯახი, ისეთ ფორმალურ ორგანიზაციებს როგორებიცაა არმია ან კომპანია „ჯენერალ მოტორსი“, ესენი ითვლებიან ინდივიდების კოლექტივებად. მკვლევარს შეუძლია ასეთივე მიდგომა გამოიყენოს ოჯახის შესწავლისას, როდესაც ეს ოჯახი გეგმავს მოგზაურობას ჰავაის კუნძულებზე. მათ შეუძლიათ განიხილონ მოვლენათა თანმიმდევრობა, რომელთაც ხელი შეუწყვეს დასასვენებელი ადგილის შერჩევას და შეეცადონ დაიჭირონ აქ გარკვეული კანონზომიერება. მათ შეუძლიათ ასევე შეისწავლონ ოჯახის წევრებს შორის კომუნიკაციის პროცესი და გააანალიზონ, თუ როგორ შეუწყო ხელი საბოლოო გადაწყვეტილებას ძალაუფლების გავრცელებამ ოჯახში. ქონდა თუ არა ოჯახის ერთ რომელიმე წევრს სხვებზე მეტი ძალაუფლება? თუ ქონდა, რატომ? და როგორი გავლენა ქონდა მას მოვლენათა სვლაზე? მოცემული მიდგომა

შეიძლება გამოყენებულ იქნას ჯგუფების, ბიუროკრატიული ორგანიზაციებისა და სხვადასხვა გვარის ერთობების შესწავლისას. ის დაეხმარება სოციოლოგს გააანალიზოს კონკურენცია პოლიტიკურ პარტიებს შორის, რასობრივ საფუძველზე არსებული კონფლიქტები, მოქიშპე ჯგუფები. ის დაგვეხმარება აგრეთვე გავიგოთ, თუ როგორ ხდება ერთი კლასის, რასის, ეთნიკური წარმომავლობის, ან ასაკის, სქესის მიხედვით ადამიანთა გაერთიანება საკუთარი ინტერესების დასაცავად. გარდა ამისა ეს მიდგომა მნიშვნელოვანია კოლექტიური ქცევის შესწავლისას, მაგალითად ბრბოს, აუდიტორიის რეაქციის, აგრეთვე საზოგადოებრივი მოძრაობების, როგორებიცაა ფემინიზმი, ბრძოლა მოქალაქეობრივი უფლებებისათვის.

მეოთხე ურთიერთმიმართებითი საზოგადოებრივი ცხოვრება განიხილება არა მასში მონაწილე ცალკეული ადამიანების მიხედვით, არამედ მათი როლებით გაპირობებული ურთიერთობებით მათ შორის. როლი ეწოდება ქცევას, რომელსაც ადამიანისაგან მოელის, როდესაც მას გარკვეული პოზიცია უკავია ჯგუფში. მაგალითად, მსხვილი კორპორაციის კადრების განყოფილებაში თქვენ ღიმილით შეგხვდებით მოსამსახურე, ჩამოგართმევთ პალტოს, შემდეგ მდივანი მოგაწვდით ანკეტას და შეატყობინებს თქვენს მოსვლას. და ბოლოს, გაგესაუბრებათ განყოფილების უფროსი. დავადგენთ რა ჯგუფის შიგნით არსებულ როლებს, ჩვენ შევძლებთ გამოვავლინოთ ურთიერთობა ჯგუფის წევრებს შორის და მაშასადამე, გავაანალიზოთ მისი სტრუქტურა. ჩვენს საზოგადოებაში ასობით როლი არსებობს: პოლიტიკოსის, ამომრჩეველის, პატრონის, მოსამსახურის, საქმიანი ადამიანის, მომხმარებლის, პოლიციელის, ტუსადის და ა.შ. ადამიანთა ქცევები გარკვეული სახით ხორციელდება ამ როლების შესაბამისად არა მხოლოდ შეყვარებულებთან ან ოჯახის დონეზე, არამედ ისეთი ძირითადი სოციალური ინსტიტუტების დონეზეც, როგორიცაა, მაგალითად, განათლება და რელიგია.

მეხუთე, ბოლო მიდგომა კულტუროლოგიურია. ის გამოიყენება კულტურის ისეთი ელემენტების საფუძველზე ქცევების ანალიზისას, როგორებიცაა საზოგადოებრივი წესები (ნამდვილი ან ნაგულისხმევი) და საზოგადოებრივი ღირებულებები (გამომდინარე რელიგიური, პოლიტიკური და სოციალური ინტერესებიდან). კულტუროლოგიური მიდგომისას, ქცევის წესები ან ნორმები, განიხილებიან როგორც ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ ცალკეული ადამიანების ქცევის წესებსა და ჯგუფების ქმედებებს. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით მკვლელობა, გაუპატიურება, გაქურდვა ისჯება. არსებობენ აგრეთვე ნორმები, რომლებიც იგულისხმება: ადამიანს ნუ უცქერ ჯიქურ, ნუ უთითებ თითით, ნუ იღეჭები ღია პირით, თუ დღეობაზე მიდიხარ მიიტანე საჩუქარი. იდეები, რომლებიც განსაზღვრავენ თუ რომელი საზოგადოებრივი მიზნებია სასურველი, შედიან კულტურის სხვა ასპექტში. ეს იდეები ცნებებია, მათ ემახიან ღირებულებებს, ისინი განსაზღვრავენ სოციალურ ნორმებს. მაგალითად, საზოგადოებაში სადაც ადამიანის სიცოცხლე ფასობს დამკვიდრებულია მკვლელობისა და სხვებისათვის ზიანის მიყენების განმკიცხავი მაღალი, მდგრადი ნორმები

ბაგირის გადაქაჩვა

სოციოლოგები იყენებენ ამ ხუთ მიდგომას და ისახავენ ორ ძირითად მიზანს:

- * კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების ანალიზი;

- * ამ მონაცემებისათვის დამახასიათებელი მსგავსებისა და განსხვავებისათვის საუკეთესო ახსნის ძიება.

ამ მონაცემების ანალიზის პროცესში სოციოლოგი შეისწავლის საზოგადოების **სტაბილურობისა და ცვლილებების** მიზეზებს. მართლაცდა, საზოგადოების შიგნით მუდმივად მიმდინარეობს ბაგირების გადაქაჩვა.

- * სოციალური ძალების ერთი ძლიერი სისტემა მიისწრაფვის სტაბილურობისაკენ, საზოგადოებრივი ინსტიტუტებისა და სხვა ასპექტების შენარჩუნებისაკენ.
- * ძალების მეორე სისტემა მიისწრაფვის ცვლილებებისაკენ – ძველის დარღვევისა და ახალი საზოგადოებრივი ფორმების შექმნისაკენ.

საზოგადოებისა და მისი ინსტიტუტების სხვადასხვა დონეზე შესწავლისას ჩვენ მრავალ კონტექსტში შევნიშნავთ ამ დაძაბულ პროცესს.

3. მიკრო და მაკრო სოციოლოგიური თეორიები.

მიკროსოციოლოგიური თეორიები

სოციალური გაცვლის თეორია (ჯ. ჰომანსი) – ადამიანთა ურთიერთობების გაგება შეიძლება წახალისებისა და დასჯის პრინციპების საფუძველზე – ადამიანები მზად არიან გაიმეორონ ქმედებების ის მოდელები, რომელთა გამო ისინი უახლოეს წარსულში ამა თუ იმ ფორმით იქნენ დაჯილდოებულნი (ქება, აღფრთოვანება, სიყვარული, ფული და ა.შ.)

ეთნომეთოდოლოგია (პ. გარფინკელი) – მთავარი ყურადღება ეთმობა რწმენაზე დაფუძნებული წესებისა და ცნებების შესწავლას, რომლებიც ადამიანებს შორის ურთიერთობების პროცესში განსაზღვრავენ მათ ქცევებს.

ირვინ გოფმანი - ცხოვრება თეატრსა ჰგავს, მან ადამიანთა ურთიერთობები აღწერა “**შთაბეჭდილების მენეჯმენტის**” ტერმინებში. გოფმანის აზრით ადამიანები სიცოცხლეში, როგორც მსახიობები სცენაზე როლებს თამაშობენ, რომლებსაც ცნობიერად იღებენ საკუთარ თავზე, რათა მოახდინონ შთაბეჭდილება და გავლენა სხვა ადამიანებზე.

სიმბოლური ინტერაქციონიზმი (ჯ. მიდი) - ადამიანები გარე სამყაროს

ზემოქმედებაზე გაშუალებულად რეაგირებენ. ადამიანები მათზე ზემოქმედების მქონე სტიმულებს ანიჭებენ განსაზღვრულ მნიშვნელობებს და რეაგირებენ, პირველ რიგში, ამ მნიშვნელობებსა და სიმბოლოებზე და არა უშუალოდ გარე სამყაროს სტიმულებზე.

მაკროსოციოლოგიური თეორიები

მაკროსოციოლოგიური დონის მკვლევარები, როგორც წესი, ორი ურთიერთკონკურენტული ძირითადი თეორიებიდან: ფუნქციონალიზმისა და კონფლიქტების თეორიიდან ემხრობიან ერთ - ერთს.

ფუნქციონალიზმი: საზოგადოება, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი.

ფუნქციონალიზმის მიმდევრები საზოგადოებას განიხილავენ როგორც მრავალი ნაწილისაგან შედგენილ ორგანიზმს: სამხედრო, ეკონომიკური, სამედიცინო, რელიგიური და ა.შ. საზოგადოების ყოველი ნაწილი ასრულებს თავის ფუნქციას და რაც უფრო მეტი განსხვავებაა ამ ფუნქციებს შორის მით უფრო ძნელია ერთი მათგანის მეორით ჩანაცვლება

გავაანალიზოთ თანამედროვე ფუნქციონალიზმის ხუთი ძირითადი დებულება:

საზოგადოება - ეს არის ერთ მთლიანობად შეკრული ნაწილების სისტემა.

საზოგადოებრივი სისტემები ინარჩუნებენ მდგრადობას, რადგანც მათში არსებობს კონტროლის ისეთი შინაგანი მექანიზმები, როგორც სამართალდამცავი ორგანოები და სასამართლო.

დისფუნქცია, რა თქმა უნდა არსებობს, მაგრამ მათი დაძლევა ხდება თავისთავად და ბოლოს მკვიდრდებიან საზოგადოებაში. მაგალითად, 60-იანი წლების რადიკალებმა და ჰიპებმა ბევრი რამ შეცვალეს ჩვენს საზოგადოებაში, 20 წლის მერე, რადიკალები და ჰიპები ჩაყლაპა ისტებლიშმენტის გარემომ, რომელშიც ისინი შევიდნენ, გახდნენ იურისტები, პედაგოგები, ბირჟის მაკლერები.

ცვლილებებს ჩვეულებრივ აქვს თანდათანობითი და არა რევოლუციური ხასიათი.

სოციალური ინტეგრაციას ანუ იმის შეგრძნებას, რომ საზოგადოება არის სხვადასხვა ძაფებისაგან შემდგარი ძლიერი ქსოვილი, ქმნის ქვეყნის მოქალაქეთა უმრავლესობის თანხმობა დაიცვან ღირებულებების ერთი და იგივე სისტემა.

ღირებულებათა ეს სისტემა - ყველაზე საიმედო საყრდენია საზოგადოებრივი სისტემისათვის.

მაკროსოციოლოგიური თეორიები.

მაკროსოციოლოგიური დონის მკვლევარები, როგორც წესი, ორი ურთიერთკონკურენტული ძირითადი თეორიებიდან: ფუნქციონალიზმისა და კონფლიქტების თეორიიდან ემხრობიან ერთ-ერთს.

მდიდრები და ლატაკები; კონფლიქტის თეორია.

კონფლიქტის თეორია ძირითადად ჩამოყალიბდა კარლ მარქსის ნაწარმოებების საფუძველზე, რომელსაც მიაჩნდა, რომ კლასობრივი კონფლიქტი ჩადებულია საზოგადოების საფუძველში. კლასობრივი კონფლიქტი ჩნდება იმიტომ, რომ ადამიანების გაყოფილი არიან განსხვავებულ კლასებად, რაც ასახავს მათ მდგომარეობას ეკონომიკურ სისტემაში. მარქსის თვალსაზრისით ბურჟუაზიური საზოგადოების ძირითადი კლასებია კაპიტალისტები და დაქირავებული მუშები. ამ ორ კლასს არ გააჩნიათ საერთო ღირებულებები, კაპიტალისტები მისწრაფიან იბატონონ მუშებზე და ექსპლოატაცია გაუწიონ მათ. შედეგად აღნიშნული კლასები მუდმივად მტრობენ ერთმანეთს.

ჩვენს საუკუნეში შეიქმნა კონფლიქტების რამდენიმე თეორია. ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან თანამედროვე თეორიად ითვლება გერმანელი სოციოლოგის რალფ დარენდორფის კონცეფცია. დარენდორფის აზრით, კონფლიქტის მთავარი მიზეზი ის ფაქტია, რომ ადამიანებს აქვთ

ძალაუფლება მეორე ადამიანზე. ძირითადი კონფლიქტები ხდება იმათ შორის ვისაც აქვს ეს ძალაუფლება და ვისაც ის არა აქვს.

დარენდორფმა ჩამოაყალიბა კონფლიქტის თეორიის ძირითადი დებულებები.

1. ნებისმიერი საზოგადოების მთავარი განმასხვავებელი ნიშნებია ბატონობა, კონფლიქტი და დათრგუნვა.
2. საზოგადოებრივი სტრუქტურა ეფუძნება ადამიანთა ერთი ჯგუფის ძალაუფლებას მეორეზე, მაგალითად, მუშებზე მეწარმეთა, ჯარისკაცებზე ოფიცრებისა, სტუდენტებზე პედაგოგების და ა.შ.
3. თითოეულს ამ ჯგუფთაგან აქვთ საკუთარი ინტერესები, მიუხედავად იმისა ჯგუფის წევრებს გაცნობიერებული აქვს ეს თუ არა; სხვადასხვა ჯგუფების ინტერესები განსხვავებულია და წინააღმდეგობაშია ერთმანეთთან. მაგალითად, კონფლიქტი შეიძლება გაჩნდეს მოგების მსურველ საქმიან ადამიანებსა და ბუნების დაცვის მოძრაობის აქტივისტებს შორის, რომელთაც აინტერესებთ ჰაერისა და წყლის სისუფთავე.
4. როდესაც ადამიანები გააცნობიერებენ თავიანთ საერთო ინტერესებს, მათ შეუძლიათ შექმნან საზოგადოებრივი კლასი, რაც შეიძლება გამოვლინდეს პროფკავშირულ მოძრაობაში, პოლიტიკური პარტიის ლობის სახით და ა.შ.
5. კლასობრივი კონფლიქტი მწვავდება თუ: მთელი ძალაუფლება მოქცეულია რამოდენიმე ადამიანის ხელში, ხოლო დანარჩენები აბსოლუტურადად უუფლებონი არიან; უუფლებოებს ძალაუფლებისაკენ გზები გადაკეტილი აქვთ; ადამიანებს თავისუფლად შეუძლიათ პოლიტიკური ჯგუფების შექმნა (დარენდორფი, 1959).

შედარება და კონტრასტი.

ფუნქციონალიზმი და კონფლიქტების თეორია არსებითად განსხვავდებიან. ფუნქციონალისტები, ჩვეულებრივ, საზოგადოებას განიხილავენ, როგორც სავსებით *მდგრად* და ერთ მთლიანობას, კონფლიქტის თეორიის წარმომადგენლებს კი მიაჩნიათ, რომ აქ მუდმივად მიმდინარეობს *ცვლილებები* და ადგილი აქვს კონფლიქტებს. ფუნქციონალისტები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ ზოგადი ღირებულებების მიმართ საზოგადოების ყველა წევრის *თანხმობას*, ხოლო კონფლიქტის თეორიის წარმომადგენლები ძირითადად ყურადღებას უთმობენ საზოგადოების ერთი ნაწილის მიერ მეორის დათრგუნვას.

ორივე თეორიას აქვს თავისი ნაკლოვანებები. ფუნქციონალისტები უგულვებელყოფენ იმ ფაქტს, რომ საზოგადოებების უმრავლესობებში არასოდეს არ მიიღწეოდა სრული თანხმობა ღირებულებების საკითხებზე; კონფლიქტების თეორია ვერ არკვევს თუ როგორ ხერხდება მუდმივი ცვლილებების დროს საზოგადოებების შენარჩუნება და არსებობა. მაგალითად, აშშ ძირითადი პოლიტიკური პარტიები ვერ თანხმდებიან ეკონომიკური პოლიტიკის საკითხებში, მაგრამ მიუხედავად განსხვავებისა შეხედულებებში, რესპუბლიკელებიც და დემოკრატებიც კომპრომისის წყალობით ყოველ წელს ახერხებენ ფედერალური ბიუჯეტის დამტკიცებას.

4. თეორიული დილემები

სოციოლოგიაში ოთხი ძირითადი თეორიული მიმართულება არსებობს:

1. **ფუნქციონალიზმი** – კონტი, დიურკემი. რომელიმე სოციოლოგიური მოქმედების ან ინსტიტუტის ფუნქციის შესწავლა ნიშნავს შევისწავლოთ და გავანალიზოთ მათი წვლილი საზოგადოების როგორც მთელის ფუნქციონირებისა და გავითარების უზრუნველყოფის საქმეში. საზოგადოება სუპერორგანიზაციაა.
2. **სტრუქტურალიზმი**. სოსიურის თანახმად ენის სტრუქტურის ანალიზი ნიშნავს იმ წესების ძიებას, რომლებიც შეადგენენ ენის უხილავ და განუყრელ საფუძველს. ენა და მნიშვნელობა. სოსიური ამტკიცებდა, რომ სიტყვათა მნიშვნელობები წარმოიქმნება ენის სტრუქტურების მეშვეობით და არა იმ ობიექტებით რომლებსაც ეს სიტყვები აღნიშნავენ.
3. **სიმბოლური ინტერაქციონიზმი**. სიმბოლური ინტერაქციონიზმი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს აქტიურ და შემოქმედ ინდივიდს, ვიდრე სხვა დანარჩენი თეორიული მიდგომები.
4. **მარქსიზმი**. მარქსისტები განსხვავებით სხვა სოციოლოგებისგან განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ საზოგადოების კლასობრივ დაყოფას, კლასთა კონფლიქტს, აგრეთვე ძალაუფლებისა და იდეოლოგიის პრობლემებს.

როგორია ამ ოთხი თეორიული პოზიციის შედარებითი ღირებულება? თითოეულ მათგანს ყავს მხურვალე მომხრეები, მაგრამ ცხადია რომ ზოგიერთ მიმართებაში ეს კონცეფციები ავსებენ ერთმანეთს.

ფუნქციონალიზმი და მარქსიზმის ვერსიათა უმრავლესობა კონცენტრაციას ახდენენ სოციალური ჯგუფებისა და საზოგადოებების ცხოვრების მსხვილ მასშტაბიანი ასპექტების შესწავლაზე. ისინი პრინციპულად ორიენტირებულნი არიან “დიდ საკითხებზე” – “როგორ უზრუნველყოფენ საზოგადოებები თავიანთ მთლიანობას”? ან “როგორია სოციალურ ცვლილებათა ძირითადი მიზეზები”?

სიმბოლური ინტერაქციონიზმი, პირიქით ყველაზე მეტად დაკავშირებულია სოციალური ცხოვრების პიროვნულ მხარეებთან.

სტრუქტურალიზმი სხვა მიდგომებისგან განსხვავდება იმით, რომ თავის ყურადღებას ძირითადად სოციალური საქმიანობის კულტურულ თვისებებზე ამახვილებს.

ამგვარად, სოციოლოგიური პრობლემების განხილვისას ზოგიერთი ხარისხით შეიძლება ვისარგებლოთ ყველა თეორიის ნაყოფით, თუმცა განსაზღვრულ მიმართებებში ისინი ღიად უპირისპირდებიან ერთმანეთს.

არსებობს ამ მიდგომების შესაბამისი ოთხი ძირითადი თეორიული დილემა - საკითხები, რომლებიც წარმოადგენენ მუდმივი კამათისა და დისკუსიის წყაროს

1. **სტრუქტურა აქტორი**. როგორი ხარისხით ვართ ჩვენ შემოქმედებითი საწყისების სრულფასოვანი მატარებლები, რომლებიც აქტიურად ვახდენთ საკუთარი ცხოვრების წარმოებას? შეიძლება ჩვენი მოქმედებების დიდი ნაწილი არის ჩვენგან დამოუკიდებლად

არსებული ფუნდამენტური ძალების გავლენის შედეგი? ამ საკითხისადმი დამოკიდებულება ყოველთვის ყოფდა და ყოველთვის გაყოფს სოციოლოგებს. სიმბოლური ინტერაქციონიზმი ხაზს უსვამს ადამიანური ქცევის აქტიურ შემოქმედებით შემადგენელ ელემენტებს. სამი დანარჩენი მიდგომა (მარქსიზმის ზოგიერთი ასპექტის გამოკლებით) აქცენტს აკეთებს ჩვენს საქმიანობაზე სოციალური ინსტიტუტების გავლენის მაიძულებელ ხასიათზე.

2. მეორე დილემა დაკავშირებულია საზოგადოებაში არსებულ **თანხმობასა (კონსენსუსს) და კონფლიქტთან**. ზოგიერთი თვალსაზრისის თანახმად პირველ ადგილზე დგას საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი წესრიგი და ჰარმონია. ამ შეხედულებების მომხრეები, მემკვიდრეობითობას და კონსენსუსს საზოგადოებათა ყველაზე ბუნებრივ მახასიათებლებად თვლიან, როგორ ძლიერადაც არ უნდა შეიცვალოს ისინი დროთა განმავლობაში. სხვა სოციოლოგები, ხაზს უსვამენ სოციალური კონფლიქტის სიღრმისეულ ბუნებას. ისინი თვლიან რომ საზოგადოებრივი ცხოვრებისთვის დამახასიათებელია ინტერესთა დანაწევრება – დანაწილება, დამბულობა და ბრძოლა. მათი აზრით, მტკიცება რომ ადამიანები ძირითადად მშვიდობის მოყვარულნი, მშვიდობიანი თანაარსებობისკენ მიდრეკილების მქონე არსებები არიან, მცდარია. თვით იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც არის ღია კონფრონტაცია, საზოგადოებაში არსებობას ინარჩუნებს ინტერესთა პრინციპული სხვაობა, რომელიც განსაზღვრულ მომენტში შეიძლება აქტიურ კონფლიქტად იქცეს.
3. მესამე დილემა დაკავშირებულია არა იმდენად ადამიანური საქმიანობის ან მთლიანად საზოგადოების მახასიათებლებთან, რამდენადაც **თანამედროვე სოციალური განვითარების თვისებებთან**. ბჭობა ეხება იმ ფაქტორებს რომლებიც გავლენას ახდენენ თანამედროვე საზოგადოებების თვით ბუნებაზე. ეს დილემა მომდინარეობს არამარქსისტული და მარქსისტულ მიდგომებს შორის განსხვავებებიდან. იგი კონცენტრირდება შემდეგი საკითხის გარშემო: როგორი ხარისხითა და დონით განსაზღვრავს თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებას მარქსის მიერ გამოყოფილი ეკონომიკური ფაქტორები? მეორეს მხრივ, როგორი ხარისხით შეუძლია ალტერნატიულ ფაქტორებს(სოციალურს, პოლიტიკურს და კულტურულს) განსაზღვრონ სოციალური განვითარება თანამედროვე ეპოქაში.
4. არსებობს თეორიის მეოთხე ფუნდამენტური პრობლემა, რომელიც საეჭვოა წარმოშობილიყო ორთოდოქსალური კონცეფციის ჩარჩოებში, მაგრამ რომლის იგნორირება მეტად აღარ შეიძლება. პრობლემა ისაა რომ სოციოლოგიურ ანალიზში შემოყვანილ უნდა იქნეს **გენდერის გაგება**. წარსულის ყველა დიდი ფიგურა სოციოლოგიაში იყვნენ მამაკაცები, და თავის შრომებში ისინი პრაქტიკულად ყურადღებას არ უთმობდნენ იმ ფაქტს, რომ ადამიანური არსებები ქალებად და მამაკაცებად იყოფიან. მათ შრომებში ინდივიდები წარმოგვიდგება აბსტრაქტულ “მოქმედ პირებად”, რომლებიც “საშუალო სქესს” მიეკუთვნებიან და არა როგორც ქალები და კაცები. რამდენადაც ტრადიციულ სოციოლოგიაში გენდერის პრობლემის დაყენებისას არ არსებობს რაიმე საფუძველი, რომელსაც შეიძლება დაეყრდნოთ, ამიტომ ეს პრობლემა შესაძლოა დღეს ყველაზე რთულია ამ ოთხიდან.

გენდერის პრობლემასთან დაკავშირებული ერთერთი თეორიული დილემა შემდეგია: **შემოვიტანოთ თუ არა “გენდერი” როგორც სოციოლოგიური კატეგორია თეორიულ სოციოლოგიაში?** შეიძლება უკეთესი იყოს გენდერის საკითხების განხილვა თუ მას დავანაწევრებთ მთელ რიგ სპეციფიკურ ფაქტორებად, რომლებიც განსაზღვრავენ ქალების მაიძულებელ ქცევას სხვადასხვა სიტუაციებში? ხოლო თუ სხვა მხრიდან მივუდგებით, არსებობს კი ყველა კულტურაში ის მახასიათებლები რომლებიც განასხვავებენ “ქალებისა და კაცების სოციალურ ქცევებს”? ანდა გენდერული დაყოფა შეიძლება ავხსნათ სხვა სოციალური განსხვავებების (მაგ. კლასობრივი დაყოფა) ტერმინებში?

5. სოციოლოგია და სხვა სოციალური მეცნიერებები

სოციოლოგია საზოგადოებრივ მეცნიერებათაგან ერთ-ერთია, რომელიც შეისწავლის ადამიანის ქცევებს და საზოგადოებრივი ინსტიტუტების ფუნქციონირებას. ცოდნის ამ სფეროთაგან ყოველს გააჩნია განმასხვავებელი ნიშნები, მაგრამ ხშირად ისინი ერთმანეთს ემთხვევიან.

ანთროპოლოგიაში გამოიყენება სოციოლოგიისათვის დამახასიათებელი მრავალი მეთოდი, მაგრამ ანთროპოლოგია შეისწავლის ძირითადად მცირე ზომის არადასავლურ ტომებს, მაშინ როდესაც სოციოლოგია იკვლევს თანამედროვე დიდ საზოგადოებებს ევროპასა და ჩრდილოეთ ამერიკაში. მაგალითად, ანთროპოლოგების შესწავლის ობიექტია ინდიელთა კვაკიუტლის ტომის „პოტჩატლის“ სახელით ცნობილი ცერემონიები, რომლის პროცესში მამაკაცი აცხადებს თავის პრეტენზიებს უფრო მაღალი მდგომარეობის შესახებ და ანადგურებს თავის სიმდიდრეს.

ეკონომიკა – ეს არის წარმოების, განაწილებისა და მოხმარების განსხვავებული რესურსების კვლევა. ეკონომისტები ძირითად ყურადღებას უთმობენ ისეთი თემების შესწავლას, როგორებიცაა უმუშევრობა, ინფლაცია და საერთაშორისო ვაჭრობა. ეკონომისტებისათვის ტიპურია ინფლაციის გავლენის კვლევა მომხმარებლის შემსყიდველობით უნარზე.

პოლიტიკური მეცნიერება შეისწავლის ადამიანების ძალაუფლებაში მოსვლის გზებს და ასევე საზოგადოებაში ძალაუფლების განაწილებას. პოლიტოლოგია ძირითადად გართულია მთავრობის, პოლიტიკური პარტიების, საერთო ინტერესების მქონე ერთობების საქმიანობით, აგრეთვე ამომრჩეველთა ქცევის სპეციფიკის შესწავლით. მაგალითად, მათ შეუძლიათ დაადგინონ რატომაა, რომ ერთი და იგივე პირველადი ჯგუფების წევრები, როგორც წესი, ხმას ყოველთვის აძლევენ ერთსა და იმავე კნდიდატს.

და ბოლოს, ფსიქოლოგია – ეს არის ინდივიდუალური ქცევის მეცნიერული კვლევა. მაგალითად, ფსიქოლოგი აანალიზებს, თუ როგორ შეიძინეს ადამიანებმა მეტყველებისა და კითხვის ჩვევები. როდის მიმართავენ სწავლის პროცესში წახალისებასა და დსჯას; როდის ყალიბდება პიროვნების განმასხვავებელი ნიშნები და მიმართება გარე სამყაროსთან. ერთი ცნობილი ფსიქოლოგიური ექსპერიმენტი ხაზს უსვამს ადამიანების მზადყოფნის დონეს დაქვემდებარებოდნენ ავტორიტეტის ნებას, მაშინაც კი, როდესაც სთავაზობდნენ უმწურო მსხვერპლზე ელექტრული დენით ზემოქმედებას.